

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی نظام

آموزش و پرورش رسمی ایران

National Identity Representation in the Newly Developed and Old High School English Language Textbooks

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۰۲؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۰۹

S. B. Alavimoghadam (Ph.D)**M. Afrasiyabi**

Abstract: National identity and education could be considered as the main constituents of humans' personality. This article was designed to discuss the levels of national identity components represented in the newly developed high-school English Language textbook, "English for Schools: Prospect Series" in contrast to the old English Language textbook of the Ministry of Education "The Right Path to English". The methods used for this purpose included a descriptive-analytic (documentary) research method and the content analysis. The research findings indicated that national identity components such as nation, culture, religion, geography, politics, ethnics and sub-cultures and national symbols are easily and richly observed among pictures and words of the newly-developed textbook. In addition, there was a significant difference between the new and old textbooks regarding the appearance of the constituents of national identity. The findings of this research could be applicable for authors and material developers in ministry of education in Iran.

Keywords: textbooks, old textbooks, high school, national identity, education

سید بهنام علوی مقدم^۱مهدیه افراسیابی^۲

چکیده: مسئله هویت ملی می‌تواند به عنوان یکی از عناصر مهم تشکیل دهنده شخصیت فرد و بارزترین نوع هویت جمعی به شمار رود. از طرفی نظام آموزش و پرورش از جمله عناصر اصلی شکل دهنده هویت فردی افراد جامعه است، لذا بررسی کتاب‌های آموزشی و مواد درسی به عنوان اصلی‌ترین بخش‌های این مهم می‌تواند زمینه ساز ایجاد بسترهای مناسب رشد و ارتقا هویت افراد جامعه باشد.

پژوهش حاضر با هدف بررسی و مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی آموزش و پرورش رسمی ایران صورت پذیرفته است. روش مورد استفاده برای تحقق بخشیدن به این هدف، روش توصیفی-تحلیلی از نوع کتابخانه ای (اسنادی) و تحلیل محتوای کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی دوره متوسطه اول با عنوان (English for Schools: Prospect Series) و کتاب‌های زبان انگلیسی دوره راهنمایی قدیم (The Right Path to English) است. در این راستا ابعاد مختلف هویت ملی از جمله ابعاد ملی، فرهنگی، مذهبی، جغرافیایی، سیاسی، اقوام و خرده فرهنگ‌ها و نیز نمادهای ملی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ابعاد مختلف هویت ملی را می‌توان در قالب تصاویر و کلمات کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی به وضوح مشاهده کرد و این امر در مقایسه با کتاب‌های دوره راهنمایی قدیم بسیار دقیق‌تر و بیشتر مورد توجه مولفان قرار گرفته اند و تفاوت معناداری در نمود مولفه‌های مورد بررسی مشاهده می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: کتاب‌های تازه تالیف، دوره راهنمایی قدیم، دوره اول متوسطه،

زبان انگلیسی، هویت ملی، نظام رسمی آموزش و پرورش

مقدمه

هویت دارای انواع و سطوح مختلفی است. اما در یک طبقه بندی کلی می‌توان دو نوع هویت را از یکدیگر متمایز کرد. اول، هویت فردی، یعنی همان چیزی که فرد را به عنوان واسطه ویژگی‌ها و خصوصیات منحصر به فرد او مورد شناسایی قرار می‌دهد و در عین حال از دیگران متمایز می‌سازد. دوم، هویت جمعی است که عبارت است از تعلق خاطر تعداد کثیری از افراد به امور مشترک با عنوانی خاص؛ چنین تعلق‌ی موجب احساس همبستگی و شکل‌گیری یک واحد جمعی می‌شود که با عنوان " ما " از ماهای دیگر جدا می‌گردد (توسلی و قاسمی، ۱۳۸۳).

صاحب‌نظران در زمینه هویت، نظریه‌های مختلفی را مطرح ساخته‌اند. از دیدگاه قیصری (۱۳۸۳)، نظریه جوهرگرایی و ساخت‌گرایی از این جمله به شمار می‌روند. در نظریه جوهرگرایی این باور وجود دارد که هویت‌ها اعم از سطح فردی و یا جمعی آن و عناصر و مولفه‌های سازنده‌ی آن‌ها، اموری طبیعی بوده و تحت تاثیر شرایط زمانی و مکانی کم‌تر دچار تغییر می‌شوند. در واقع این دیدگاه بر ثبات هویت‌ها تاکید دارد. از طرف دیگر، معتقدان به نظریه ساخت‌گرا، هویت‌ها و عناصر سازنده آن‌ها را متأثر از محیط پیرامون افراد می‌دانند. بنابراین نظریه، هویت امری ذاتی نبوده پس می‌تواند با توجه به تغییرات محیطی و شدت و ضعف این تغییرات، دچار دگرگونی و تغییر شود. براین اساس هویت امری تغییرناپذیر نیست. به علاوه، نظریه‌های جدید از جمله رهیافت‌های گفتمانی، پسا‌ساخت‌گرایی و پسامدرنیسم، نقش هرگونه عامل طبیعی و ذاتی را در شکل‌گیری هویت انکار کرده و هویت را امری اکتسابی تلقی می‌نمایند (علوی مقدم و داورپناه، ۱۳۹۳).

در این بین هویت ملی با عنوان مهم‌ترین بعد هویت جمعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به استناد اسمیت^۱ (۱۹۹۱)، هویت ملی به بازتولید و بازتغییر دائمی الگوی ارزش‌ها، نمادها، خاطره‌ها، اسطوره‌ها و سنت‌هایی می‌پردازد که میراث متمایز دولت‌ها را تشکیل می‌دهد و اساساً هویت افراد با توجه به همین الگوها، میراث‌ها و یا عناصر فرهنگی تشخیص

۱. Smith, Anthony D. 1991

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

داده می‌شود. به علاوه، با توجه به پژوهش انجام شده توسط قربانی (۱۳۸۳)، هویت ملی مجموعه‌ای از گرایش‌ها و نگرش‌های مثبت به عوامل، عناصر و الگوهای هویت بخش و یکپارچه کننده در سطح کشور است و دارای عناصر سازنده گوناگونی چون ارزش‌های ملی، دینی، فرهنگی، اجتماعی، جغرافیایی، سیاسی و زبانی است.

هویت ملی پدیده‌ای نسبتاً جدید و چند بعدی است که بر مبنای مولفه‌هایی همچون فرهنگ، اجتماع، سیاست، تاریخ، زبان و غیره استوار است. در واقع هویت ملی با ایجاد همبستگی میان افراد یک جامعه، آن‌ها را از جوامع دیگر جدا می‌سازد. در ایران با توجه به مسئله تکثیر هویتی نامنسجم، کوچک و نیز موزاییکی بودن هویت‌ها و عدم تعامل بین آن‌ها، با بحران هویت مخصوصاً در بعد سیاسی رو به رو هستیم. بنابراین هویت‌های جمعی در ایران هنوز نتوانسته‌اند در قالب هویتی عام و فراگیر در سطح جامعه (هویت ملی) انسجام پیدا کنند (عبداللهی، ۱۳۸۹).

لذا با در نظر گرفتن مطالب فوق می‌توان این گونه بیان کرد که پژوهش پیش رو بر مبنای نظریه ساخت گرایی و بر اساس چند بعدی بودن مقوله هویت ملی شکل گرفته است. در حقیقت می‌توان گفت که هویت ملی به عنوان یکی از انواع هویت، مساله‌ای چند بعدی و اکتسابی به شمار می‌رود که می‌تواند بر اثر تغییرات محیط پیرامون افراد دستخوش تغییر و دگرگونی گردد و نظام آموزش و پرورش کشور نیز به عنوان یکی از اصلی‌ترین نهادهای موجود در جامعه، تاثیر بسزایی در اکتساب این مقوله چند بعدی و مهم و نیز شکل دهی به هویت افراد جامعه دارد چرا که بخش اعظمی از زندگی دانش آموزان (به عنوان افرادی موثر در جامعه) در این مسیر سپری می‌گردد. لذا نظام آموزش و پرورش با تقویت نمودن باورها و عقاید افراد و نیز تبدیل آن‌ها به افرادی آگاه، مسئولیت پذیر، تصمیم گیر و خلاق، نقش مهمی در نهادینه سازی هویت ملی در شخصیت افراد جامعه ایفا می‌کند.

هم چنین بنا بر پژوهش انجام شده توسط حاجیانی (۱۳۷۹)، موضوع هویت ملی و ضرورت پاسداشت آن به طور مکرر در اسناد رسمی و مصوبات قانونی (در شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای فرهنگ عمومی، مصوبات مجلس شورای اسلامی، مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام، سند چشم انداز بیست ساله و برنامه‌های پنج ساله اقتصادی، اجتماعی

و فرهنگی) مطرح شده و مورد توجه قرار گرفته است. لذا توجه به موارد ذکر شده و به ویژه نقشه جامع علمی کشور سبب شد تا پس از دو دهه از سال ۱۳۹۲ شاهد تغییر و تحولی بنیادین در کتاب‌های درسی در نظام آموزش و پرورش باشیم. (داوری و همکاران، ۱۳۹۷).

نگارندگان مقاله بر این باورند که منابع درسی در نظام آموزش دانش آموزان از همه بیشتر در شکل دهی شخصیت، عقاید و تفکرات دانش آموزان نقش دارند. لذا دقت و توجه کارشناسان در انتخاب محتوای درسی و توجه به حضور مولفه‌های هویت ملی در آنها می‌تواند به صحت شکل دهی عقاید و شخصیت دانش آموزان کمک شایانی کرده و آنها را از خطرات مذکور دور بدارد. در میان کتاب‌های درسی، کتاب زبان انگلیسی دوره متوسطه با نظر به تغییراتی که در آن اعمال گردیده است از اهمیت به خصوصی برخوردار است. چرا که آموزش زبان انگلیسی موضوعی چالش برانگیز بوده و توجه به حساسیت‌های پیرامون آن امری بسیار مهم است. لذا مضاف بر مطالب گفته شده، این مساله که در اسناد و برنامه ریزی‌های جدید آموزشی هم چون سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مقوله هویت و آموزش زبان خارجی آشکارتر از گذشته مورد توجه قرار گرفته است، ضرورت دیگری است که انجام گرفتن پژوهش‌های مختلف و از جمله پژوهش حاضر را موجب شده است. با عنایت به این امر که آموزش زبان انگلیسی با حساسیت‌ها و چالش‌های مختلفی همراه است، این پرسش پیش می‌آید که مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های زبان انگلیسی دوره متوسطه اول به چه میزان و با بهره‌گیری از چه نمادهایی نمود یافته است؛ و نیز حضور این مولفه‌ها در هر یک از کتاب‌های دوره اول متوسطه به چه میزان است؛ هم چنین از منظر مقایسه‌ای، مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی (The Right Path to English) و (Prospect) چه تفاوت‌هایی با هم دارند.

لذا نگارندگان این مقاله بر آن شدند تا پژوهشی با مضمون مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی در آموزش و پرورش رسمی ایران انجام دهند تا میزان افزایش و یا کاهش حضور مولفه‌های هویت و میزان تفاوت آنها در کتاب‌های مورد بررسی مشخص گردد.

پیشینه پژوهش

هویت ملی، در دوره بعد از انقلاب اسلامی، نقش مهمی در سیاست‌ها و برنامه ریزی‌های کلان فرهنگی-سیاسی کشور داشته و در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (اصول ۱۸، ۱۵، ۴۱) و نیز رفتارهای سیاسی داخلی و خارجی و برنامه‌ها و اقدامات جاری بر آن بسیار تاکید شده است (حاجیانی ۱۳۷۹).

هم چنین حاجیانی (۱۳۷۹) عقیده دارد که ابعاد و عناصر هویت بخش در هر جامعه ای متفاوت از سایر جوامع است و برحسب شرایط و مقتضیات خاص مشخص می‌شود. لذا مهم ترین ابعاد هویت ملی ایرانیان بر اساس شرایط ویژه کشور به گونه ای که دربرگیرنده ی تمام وجوه آن باشد و امکان ارزیابی و سنجش جامعی را در این خصوص فراهم آورد، از دید ایشان شامل ابعاد اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، دینی، فرهنگی یا میراث فرهنگی و بعد زبانی و ادبی است.

لطف آبادی و نوروزی (۱۳۸۳) نیز در ارائه مولفه‌های هویت ملی به ریشه‌های تاریخی، سرزمین مشترک، دفاع از سرزمین و سنت‌های فرهنگی اشاره می‌کنند. در معرفی دیگر نمادهای هویت ملی، شیخوندی (۱۳۸۰) و میرمحمدی (۱۳۸۳)، به نمادهایی چون پرچم، سرود ملی، تقویم رسمی، جشن‌های ملی، اماکن تاریخی و جغرافیایی و نیز مشاهیر ملی و نخبگان جامعه اشاره می‌کنند.

بنا بر تعریفی دیگر هویت ملی مبحثی است که از اهمیت تاریخی و جامعه شناختی فراوانی برخوردار است. اهمیت تاریخی آن به این جهت است که اولاً این پدیده در فرآیند زمان در جامعه شکل گرفته و از رویدادها و تغییر و تحولات تاریخی تاثیر پذیرفته است. ثانيا هر هویتی که امروزه در جامعه و در میان گروه‌های اجتماعی مشاهده می‌گردد، برگرفته از جریان‌های تاریخی ادوار مختلف است. از نظر جامعه شناختی هویت ملی از این لحاظ اهمیت دارد که یکی از عوامل مهم انسجام اجتماعی و وفاق ملی در هر جامعه تلقی می‌شود. هر اندازه یک ملت از هویت محکمتر و منسجم تری برخوردار باشد، به همان اندازه در تحکیم پایه‌های همبستگی و وفاق اجتماعی موفق تر خواهد بود (زاهد، ۱۳۸۴).

بایرام^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان "زبان‌ها و هویت‌ها" به این نکته می‌پردازد که زبان ملی هر کشور نماد هویت مردم آن کشور است. اگر در یک کشور تنها یک زبان وجود داشته باشد، آن زبان نشان دهنده هویت مشترک آن ملت است. اما در کشورهایی مانند سوئیس، کشورهای آفریقایی، آلمان و... مردم به چندین زبان صحبت می‌کنند و این زبان‌ها در برنامه درسی مدارس نیز گنجانده شده است و آموزش داده می‌شوند. در این جا است که کودک مجبور می‌شود به زبانی غیر از زبانی که در خانه با او صحبت می‌شود، به یادگیری علوم بپردازد. در این صورت گاهی هویت ملی خود را فراموش می‌کند یا نادیده می‌انگارد تا خود را با فرهنگ و فضای زبانی جدید منطبق سازد. در واقع بنابر عقیده ی نیاشا گری من^۲ (۲۰۱۷)، هویت احساس و درک از "خود" است. بنابر این می‌تواند دستخوش این گونه تغییرات شود. به علاوه بنابر نظر لوکاز میوتک^۳ (۲۰۱۷)، زبان محدودیت و قیدهای فرهنگی برای کاربرانش ایجاد می‌کند. به بیان دیگر، فراگیری هر زبان، تلفیقی از اکتساب طرز تفکرهای متفاوت و سبک‌ها و هنجارهای رفتاری و راه‌های بروز احساسات است. در نتیجه روند طبیعی اکتساب زبان دوم، همانند زبان اول، بیشتر از فراگیری قوانین زبانشناسی، نیازمند دربرداشتن فرهنگ آن زبان است. لذا در طی این سال‌ها تحقیقات متعددی در این زمینه و درمورد کتاب‌های درسی متفاوت انجام گردیده است.

در این مبحث می‌توان به مقاله ای اشاره کرد که در آن منصوری و فریدونی (۱۳۸۸) به تبلور هویت ملی در کتاب‌های درسی ابتدایی پرداخته‌اند. نویسندگان ضمن مهم برشمردن توجه به مقوله هویت در دوره دبستان، به روش تحلیل محتوا به بررسی واژه‌ها، تصاویر، اشعار و داستان‌های کتاب‌های دوره ابتدایی پرداخته‌اند و نتیجه گیری کرده‌اند که تنها هفت درصد کل محتوای کتاب‌ها به مقوله هویت ملی ارتباط داشته است.

---

۱. Byram, Michael. 2006

۲. Nyasha, Grayman-Simpson. 2017

۳. Lukasz, Kmiotek. 2017

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

اما در حوزه زبان‌های خارجی، مقاله علوی مقدم و داورپناه (۱۳۹۳) شایان توجه است. نویسندگان در این پژوهش به تحلیل محتوای هویت ملی در کتاب‌های آموزش زبان فرانسه در دوره‌های راهنمایی، دبیرستان و پیش‌دانشگاهی نظام آموزش و پرورش ایران پرداخته‌اند. در این راستا و با عنایت به اهمیت حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های درسی، می‌توان به پژوهش جدیدی محمد آبادی (۱۳۹۴) استناد کرد که از نمادهای هویت ملی به جغرافیا و مکان‌های طبیعی و ملی، مشاهیر ایرانی و فرهنگ، دین، پرچم، سرود ملی، تقویم رسمی، ادبیات ملی، هنر ایرانی، اساطیر ایرانی و اماکن تاریخی اشاره کرده است. نمادهایی که می‌توانند در عرصه کتاب‌های درسی، بازنمود محتوایی و تصویری داشته باشند.

هم چنین امیری و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی نگرش زبان آموزان ایرانی نسبت به زبان و فرهنگ انگلیسی و نیز هویت ملی خود زبان آموز پرداختند و به این نتیجه رسیدند که با افزایش سن زبان آموزان نگرشی متفاوت به فرهنگ انگلیسی و نیز هویت ملی خود نشان می‌دهند که این امر نشانگر این است که باید تلاش و توجه ویژه‌ای به بحث هویت ملی در کتاب‌های درسی و نیز تدریس زبان انگلیسی اختصاص داد تا از بروز خطرات احتمالی مبنی بر بی‌علاقگی به هویت ملی و یا جذب شدن نامتعارف به فرهنگ غربی جلوگیری به عمل آید.

به علاوه، داوری و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای به بررسی نمودهای هویت ملی در کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی پرداختند که یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که توجه به مقوله هویت ملی، به عنوان یکی از شاخص‌ترین انواع هویت، به طور کلی در کتاب‌های جدید جایگاهی ویژه یافته است. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
نگارندگان مقاله حاضر این پژوهش را به مقایسه کتاب‌های قدیم زبان انگلیسی و کتاب‌های نو تالیف از نظر دارا بودن مولفه‌های هویت ملی اختصاص داده‌اند.

روش پژوهش

با استناد به تعاریف ارائه شده از هویت ملی و مولفه‌ها آن که پیش‌تر مورد بررسی قرار گرفت، در می‌یابیم که هویت ملی مفهومی چندوجهی است و تداخل سطوح هویتی و نقاط اشتراک آن‌ها در بهترین حالت از تلفیق ابعاد ذکر شده به دست خواهد آمد. لذا با توجه به پژوهش‌های

انجام شده که در پیشینه پژوهش ذکر گردید، نگارندگان، مقوله هویت ملی را با توجه به الگوی ارائه شده توسط حاجیانی (۱۳۷۹) و نیز تلفیقی از دیگر الگوهای ذکر شده توسط محققان به صورت زیر طبقه بندی و بررسی کرده اند و نشانه‌های ظهور ابعاد مختلف آن را در کتاب‌های جدیدالتالیف زبان انگلیسی دوره اول متوسطه و کتاب‌های دوره راهنمایی قدیم مورد بازنگری و بررسی قرار داده اند.

بر این اساس، مولفه‌های شاخص‌های هفت گانه هویت ملی در پژوهش حاضر به صورت زیر طبقه بندی شده و مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف: بعد ملی شامل: لباس ایرانی، زبان فارسی، خط فارسی، جشن‌ها و اعیاد ملی، نژاد ایرانی، مفاخر ملی، تاریخ کشور، دفاع از سرزمین و میهن؛

ب: بعد فرهنگی شامل: میراث ادبی، میراث فرهنگی، هنرهای ایرانی، غذاهای ایرانی، نام‌های ایرانی، ورزش‌های ایرانی؛

پ: بعد مذهبی شامل: اصول و فروع دین؛ بزرگان دینی، پیامبران، ائمه اطهار(ع)، مراسم‌های دینی و مذهبی، اماکن مقدسه؛

ت: بعد جغرافیایی شامل: مرزها، شهرها، کوه‌ها، دریاها، دره‌ها و ...؛

ث: بعد سیاسی شامل: انقلاب‌ها، نوع حکومت، دفاع مقدس، احزاب و نهادهای سیاسی، شخصیت‌های بارز سیاسی؛

ج: بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها شامل: اقوام ایرانی، زبان‌ها و گویش‌های محلی، آداب و رسوم محلی، جشن‌ها و غذاهای محلی؛

چ: بعد نمادهای ملی شامل: پرچم ایران، نقشه ایران، واحد پول ایرانی، تقویم رسمی و ماه‌های ایرانی، سرود ملی، خلیج فارس و ... .

مولفه‌های فوق در این مقاله با بهره گیری از روش توصیفی-تحلیلی از نوع کتابخانه ای (اسنادی)، در کتاب‌های نو انتشار یافته زبان انگلیسی و نیز کتاب‌های قدیم زبان انگلیسی دوره راهنمایی مورد بررسی قرار گرفته اند. منظور از این روش این است که بتوان بر اساس آن، خصوصیات زبانی یک متن گفته شده یا نوشته شده را به طور واقع بینانه یا عینی و به طور

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

نظام‌مند شناخت. یعنی هرچه مضمون بیشتر تکرار شود برای مولف اهمیت بیشتری دارد. لذا نگارندگان با استخراج مطالب و نمادهای هویت ملی به تحلیل کتاب‌ها پرداختند. تحلیل محتوا یکی از مسایل مهم و کاربردی است که به کمک آن می‌توان به تحلیل گفتار و نوشتار از جمله مقالات، سخنرانی‌ها، فیلم‌ها و تصاویر، کتاب‌ها و غیره پرداخت و این امر محقق را در دست یابی به لایه‌های زیرین و پنهان پدیده‌های مرتبط با موضوع پژوهش یاری کرده و او را به اهدافی که پژوهش در راستای آن انجام می‌گیرد، نزدیک سازد. (رضوانی، ۱۳۸۹)

بنابراین برای دستیابی به هدف پژوهش، در مقاله حاضر، مولفه‌های هویت ملی بر اساس تلفیق دیدگاه حاجیانی (۱۳۷۹) و دیگر محققان که پیش تر به بررسی آن‌ها پرداختیم طبقه بندی شده و در کتاب‌های نو انتشار یافته زبان انگلیسی دوره اول متوسطه و کتاب‌های قدیم زبان انگلیسی دوره راهنمایی مورد تحلیل قرار گرفتند. و از آنجا که فراگیر زبان انگلیسی در کنار آشنایی با مفاهیم و مولفه‌های ملی کشورهای دیگر باید بتواند توانایی معرفی و انتقال ارزش‌ها و مولفه‌های هویتی و فرهنگی خود را داشته باشد (داوری و همکاران، ۱۳۹۷)، لذا علاوه بر اینکه تا کنون مقوله هویت ملی به عنوان مفهومی چند بعدی در نظر گرفته شد، برای نیل به این مقصود، نمادها و مولفه‌هایی که از این میان مبین و معرف جامعه ایران می‌باشد، مورد تاکید نگارندگان مقاله قرار گرفته است. بنابراین کتاب‌های دوره هفتم، هشتم و نهم با عنوان (Prospect) و نیز کتاب‌های اول، دوم و سوم دوره راهنمایی قدیم با عنوان (The Right Path to English) به عنوان جامعه آماری انتخاب شد تا از بررسی مفاهیم و تصاویر آن‌ها دریابیم مولفه‌های هویت ملی تا چه میزان در این کتاب‌ها در ایران نمود یافته‌اند.

واحد تحلیل محتوای تحقیق حاضر، کلمات و تصاویر است و مولفه‌های هویت ملی مبین و معرف جامعه ایران؛ نقشه ایران، پرچم ایران، مراسم‌های ملی، مشاهیر و شخصیت‌های ملی، سرود ملی، اماکن و زیبایی‌های جغرافیایی و تاریخی در نظر گرفته شده است. روش شمارش نمادها نیز بر اساس فراوانی (تکرار یک عنصر) است.

یافته‌ها:

در مقاله پیش رو، مولفه‌های هویت ملی مربوط به جامعه ایران در کتاب‌های نو انتشار یافته زبان انگلیسی دوره اول متوسطه پایه‌های هفتم، هشتم و نهم و نیز کتاب‌های زبان انگلیسی اول، دوم و سوم دوره راهنمایی قدیم مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار گرفتند. این ارزیابی از طریق بررسی و مطالعه دقیق متن دروس، تمرین‌ها، تصاویر و حتی متون و تصاویر روی جلد کتاب‌ها صورت گرفته است. همانطور که پیش تر به آن اشاره شد، از جمله مولفه‌های هویت ملی که در این کتاب‌ها مورد بررسی قرار گرفته اند می‌توان مولفه‌های هفت گانه شامل: بعد ملی، فرهنگی، مذهبی، جغرافیایی، سیاسی، خرده فرهنگ‌ها و اقوام و نمادهای ملی اشاره کرد. نتایج بررسی این مولفه‌ها از نظر میزان حضور آن‌ها در کلمات و متن درس‌ها و تصاویر به تفکیک در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های نوانتشار یافته زبان انگلیسی به تفکیک پایه‌های دوره اول متوسطه

نمادهای هویت ملی	آماره	هفتم		هشتم		نهم	
		کل کلمات	کل کلمات	کل کلمات	کل کلمات	کل کلمات	کل کلمات
بعد ملی	فراوانی	۲۲	۱۷	۸	۱۲	۹	۱۹
	درصد	۵۶/۴۱	۳۵/۴۱	۲۰/۵۱	۲۵	۲۳/۰۷	۳۹/۵۸
بعد فرهنگی	فراوانی	۴۰	۸	۱۰	۱۵	۱۰	۷
	درصد	۶۶/۶۶	۲۶/۶۶	۱۶/۶۶	۵۰	۱۶/۶۶	۲۳/۳۳
بعد مذهبی	فراوانی	۴	۱۶	۶	۱۲	۴	۱۳
	درصد	۲۸/۵۷	۳۹/۰۲	۴۲/۸۵	۲۹/۲۶	۲۸/۵۷	۳۱/۷۰
بعد جغرافیایی	فراوانی	۱۱	۳	۷	۱۱	۳	۱۴
	درصد	۵۲/۳۸	۱۰/۷۱	۳۳/۳۳	۳۹/۲۸	۱۴/۲۸	۵۰
بعد سیاسی	فراوانی	۰	۳	۰	۲	۳	۵
	درصد	۰	۳۰	۰	۲۰	۱۰۰	۵۰
بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها	فراوانی	۰	۱	۰	۱	۰	۴
	درصد	۰	۱۶/۶۶	۰	۱۶/۶۶	۰	۶۶/۶۶
نمادهای ملی	فراوانی	۱۱	۸	۷	۱۲	۴	۱۴
	درصد	۵۰	۲۳/۵۲	۳۱/۸۱	۳۵/۲۹	۱۸/۱۸	۴۱/۱۷

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

همانگونه که مشاهده می‌گردد جدول شماره ۱ به بررسی فراوانی حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های سه پایه هفتم، هشتم و نهم به تفکیک کلمات و تصاویر پرداخته است. فراوانی درصدی هر مولفه در دامنه ی سه پایه ی تحصیلی بررسی گردیده است. به این صورت که به عنوان مثال بعد ملی در پایه هفتم در میان کلمات کتاب با فراوانی ۲۲ قابل مشاهده است. همچنین این بعد از هویت ملی در کتاب هشتم و نهم نیز در میان کلمات کتاب به ترتیب ۸ و ۹ مرتبه مشاهده گردیده است. لذا فراوانی درصدی محاسبه شده برای کلمات پایه هفتم مربوط به بعد ملی، در دامنه ی کل کلمات هر سه پایه محاسبه گردیده است. به بیان دیگر از میان کل کلمات هر سه پایه که معرف بعد ملی هستند، ۴۱/۵۶ درصد آن‌ها مربوط به پایه هفتم است. این الگو برای تصاویر و کلمات دیگر ابعاد هویت ملی نیز رعایت شده است. با توجه به اطلاعات و یافته‌های به دست آمده، همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، در سال هفتم، بعد فرهنگی با فراوانی ۴۸ بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است، و بعد ملی با فراوانی ۳۹ در مرتبه دوم قرار گرفته است. هم چنین ابعاد دیگر از جمله بعد مذهبی و نیز نمادهای ملی هر کدام با فراوانی ۲۰ و ۱۹ در جایگاه تقریباً یکسانی قرار دارند. و این موضوع بیانگر این است که در این پایه، به بعد مذهبی و نمادهای ملی، تقریباً به یک اندازه توجه شده است. سپس با توجه به جدول شاهد این مساله هستیم که بعد جغرافیایی، بعد سیاسی و بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها به ترتیب با فراوانی ۱۴، ۳ و ۱ در جایگاه‌های بعدی قرار دارند.

هم چنین یافته‌های این پژوهش در پایه هشتم بیانگر این امر بود که در این پایه نیز مولفه‌های مربوط به بعد فرهنگی بیشترین میزان تکرار یعنی عدد ۲۵ را دارا می‌باشند. حال آنکه بعد ملی، نمادهای ملی، بعد مذهبی و جغرافیایی هر کدام با فراوانی‌های مشخص شده، میزان تکرار کمتری را نسبت به بعد فرهنگی دریافت کرده اند. در پایه هشتم با توجه به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۱، ظهور نمادهای مربوط به بعد سیاسی با فراوانی ۲ و بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها با فراوانی ۱ قابل مشاهده است.

به علاوه همانگونه که در اطلاعات جدول شماره ۱ می‌توان مشاهده نمود، بعد ملی در پایه نهم گوی سبقت را از بعد فرهنگی ربوده و با فراوانی ۲۸، میزان تکرار بیشتری را دارا است و

نمادهای ملی با فراوانی ۱۸ در رتبه دوم قرار دارد. بعد فرهنگی، مذهبی و بعد جغرافیایی نیز هرکدام با ۱۷ مرتبه تکرار مورد توجه قرار گرفته اند. کمترین میزان تکرار مولفه‌ها با استناد به داده‌های جدول ۱، مربوط به بعد سیاسی با فراوانی ۸ و بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها با فراوانی ۴ است.

هم چنین با تحلیلی کلی و نگاهی جامع به داده‌های آماری مربوط به مولفه‌های این کتاب‌ها و تفکیک کلمات و تصاویر از نظر دارا بودن مولفه‌های هویت ملی به این نکته می‌توان پی برد که در پایه هشتم و نهم، تصاویر بیشتر از کلمات و متن کتاب حاوی نمادهای مربوط به مولفه‌ها هستند در صورتی که در پایه هفتم این امر دقیقاً برعکس است و در این پایه بر خلاف دو پایه دیگر، کلمات به میزان بیشتری دربردارنده ی مولفه‌های هویت ملی هستند. اکنون در جدول ۲ به بررسی میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های زبان انگلیسی اول، دوم و سوم دوره راهنمایی قدیم می‌پردازیم.

جدول ۲. مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم زبان انگلیسی به تفکیک پایه‌های دوره راهنمایی

نمادهای هویت ملی	آماره	اول		دوم		سوم	
		کلمات	تصاویر	کلمات	تصاویر	کلمات	تصاویر
بعد ملی	فراوانی	۰	۶	۵	۱۰	۴	۶
	درصد	۰	۱۹/۳۵	۱۶/۱۴	۳۲/۲۵	۱۲/۹۰	۱۹/۳۵
بعد فرهنگی	فراوانی	۴	۰	۸	۲	۱۲	۲
	درصد	۱۴/۲۸	۰	۲۸/۵۷	۷/۱۴	۴۲/۸۵	۷/۱۴
بعد مذهبی	فراوانی	۰	۰	۰	۳	۰	۵
	درصد	۰	۰	۰	۳۷/۵	۰	۶۲/۵
بعد جغرافیایی	فراوانی	۰	۰	۳	۲	۳	۱
	درصد	۰	۰	۳۳/۳۳	۲۲/۲۲	۳۳/۳۳	۱۱/۱۱
بعد سیاسی	فراوانی	۰	۰	۰	۲	۰	۰

سوم		دوم		اول		آماره	نمادهای هویت ملی
تصاویر	کلمات	تصاویر	کلمات	تصاویر	کلمات		
۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	درصد	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	فراوانی	بعد اقوام و خرده فرهنگ ها
۰	۰	۰	۰	۰	۰	درصد	
۰	۱	۱۵	۴	۶	۰	فراوانی	نمادهای ملی
۰	۳/۸۴	۵۷/۶۹	۱۵/۳۸	۲۳/۰۷	۰	درصد	

جدول شماره ۲ به بررسی فراوانی حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های دوره قدیم پرداخته است و فراوانی درصدی محاسبه شده برای هر بخش از جمله تصاویر یا کلمات، در دامنه ی هر سه کتاب مورد محاسبه قرار گرفته است. بنابر اطلاعات به دست آمده که در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است، در کتاب‌های زبان انگلیسی دوره راهنمایی قدیم، بعد ملی با فراوانی ۳۱ بیشترین میزان توجه را در میان مطالب و تصاویر کتاب‌ها به خود اختصاص داده است. بعد فرهنگی با فراوانی ۲۸ و بعد نمادهای ملی با فراوانی ۲۶ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. هم چنین با توجه به اطلاعات جدول فوق، بعد جغرافیایی و بعد مذهبی با فراوانی ۹ و ۸ و با اختلاف کم از یکدیگر مورد توجه مولفان قرار گرفته اند. در این میان بعد سیاسی در میان تصاویر کتاب‌های این دوره تنها ۲ بار مشاهده گردید و بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها مورد بی مهری کامل قرار گرفته است.

حال اگر به تفکیک پایه به فراوانی حضور مولفه‌های هویت ملی بپردازیم خواهیم دید که در پایه اول تنها ۶ مورد از تصاویر کتاب در ارتباط با بعد ملی و ۶ مورد نیز در ارتباط با نمادهای ملی و ۴ مورد از کلمات کتاب نیز بیانگر بعد فرهنگی بودند و ابعاد دیگر هویت ملی هیچ جایگاهی در میان مطالب کتاب زبان انگلیسی این پایه ندارند. در پایه دوم به نسبت شاهد شرایط بهتری هستیم. به این صورت که نمادهای ملی با فراوانی ۱۹، بعد ملی با فراوانی ۱۵ و بعد فرهنگی با فراوانی ۱۰ دارای بیشترین میزان توجه است و ابعاد دیگر مانند بعد جغرافیایی

با فراوان ۵، بعد مذهبی با فراوانی ۳ و بعد سیاسی با فراوانی ۲ به نسبت مورد کم لطفی قرار گرفته اند و بعد اقوام و خرده فرهنگها همانند پایه اول هیچ گونه جایگاهی در میان مطالب و تصاویر این کتاب ندارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد مولفه‌های هویت ملی بیشتر در میان تصاویر کتاب به چشم می‌خورد و در ارتباط با بعد فرهنگی به دلیل احتساب نام‌های ایرانی این موضوع وارونه است؛ در پایه سوم با افت شدید میزان حضور نمادهای ملی در کتاب مواجه هستیم چرا که میزان تصاویر کتاب تقریباً کاهش یافته و فقط یک مورد از کلمات کتاب نشانگر این بعد از هویت ملی است. بعد ملی در کتاب زبان انگلیسی پایه سوم ۶ بار در میان تصاویر کتاب و ۴ بار نیز در میان کلمات به چشم می‌خورد و بعد فرهنگی همانند پایه دوم با شمارش نسبی نام‌های ایرانی دارای فراوانی ۱۴ است. بعد مذهبی ۴ مرتبه در میان تصاویر کتاب توجه نگارندگان را به خود جلب کرد و بعد جغرافیایی نیز دارای فراوانی ۴ است. در آخر همانطور که در جدول شماره ۲ مشاهده کی گردد به بعد سیاسی و بعد اقوام و خرده فرهنگها همانند پایه اول در این پایه نیز مطلب و یا تصویری اختصاص داده نشده است.

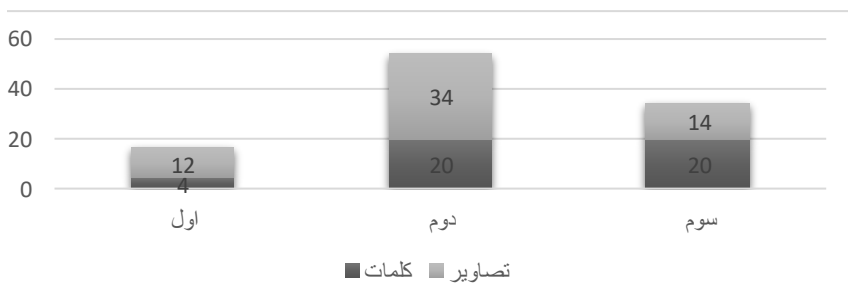
بحث و بررسی

نتایج به دست آمده از یافته‌های تحقیق و تحلیل آن‌ها در نمودارهای زیر آمده است در نمودار ۱ سهم کلمات و تصاویر در نمایش مولفه‌های هویت ملی در سه پایه دوره متوسطه اول و در نمودار ۲ این موضوع در کتاب‌های دوره راهنمایی قدیم مشاهده می‌گردد.

نمودار ۱. مقایسه تصاویر و کلمات در نمایش مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های زبان دوره اول متوسطه

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

نمودار ۲. مقایسه تصاویر و کلمات در نمایش مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های زبان دوره راهنمایی قدیم اکنون در جدول ۳ به مقایسه ابعاد مختلف هویت ملی میان کتاب‌های زبان انگلیسی دوره قدیم و جدید پرداخته می‌شود و با توجه به جدول شماره ۱ و جدول شماره ۲، و جمع بندی داده‌های موجود در آن، به اطلاعات زیر دست می‌یابیم.

جدول ۳. مقایسه حضور ابعاد هویت ملی در مقطع کتاب‌های زبان انگلیسی دوره جدید و قدیم

ابعاد هویت ملی	دوره جدید	دوره قدیم	بعد ملی	بعد فرهنگی	بعد مذهبی	بعد جغرافیایی	بعد سیاسی	بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها	نمادهای ملی
فراوانی	۸۷	۳۱	۹۰	۲۸	۵۵	۴۹	۱۳	۶	۵۶
درصد	۲۴/۴۳	۲۹/۸۰	۲۵/۲۸	۲۶/۹۲	۱۵/۴۴	۱۳/۷۶	۳/۶۵	۱/۶۸	۱۵/۷۳
فراوانی	۳۱	۲۸	۲۸	۲۸	۸	۹	۲	۰	۲۶
درصد	۲۹/۸۰	۲۶/۹۲	۲۶/۹۲	۲۶/۹۲	۷/۶۹	۸/۶۵	۱/۹۲	۰	۲۵

جدول شماره ۳ جهت بررسی و مقایسه فراوانی حضور مولفه‌های هویت ملی بین کتاب‌های دوره قدیم و جدید زبان انگلیسی تدوین شده است. و فراوانی درصدی هر مولفه در دامنه ی مجموع فراوانی‌های تمامی مولفه‌ها محاسبه گردیده است. به عنوان مثال، بعد ملی ۲۴/۴۳

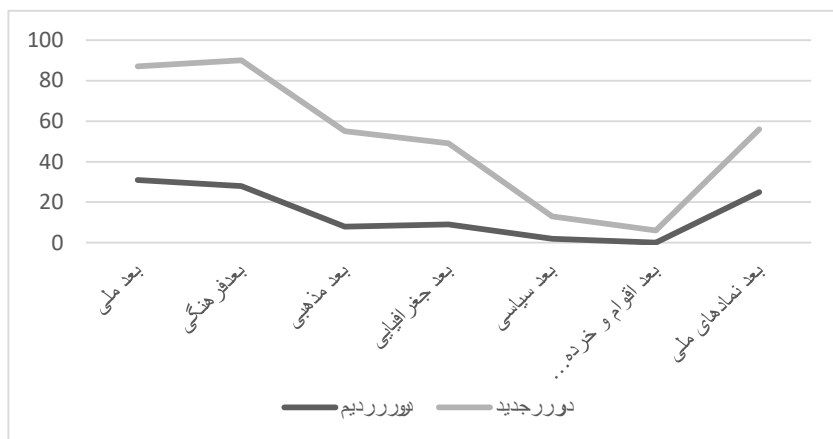
درصد از کل نشانه‌های مربوط به ابعاد هویت ملی را در میان کتاب‌های تازه تالیف به خود اختصاص داده است. همانگونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌گردد، کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی با تفاوت قابل‌تاملی به مولفه‌های هویت ملی پرداخته‌اند و این موضوع با توجه به داده‌های به دست آمده قابل بررسی است.

بعد ملی در دوره قدیم دارای فراوانی ۳۱ بوده که این مقدار در دوره جدید به ۸۷ افزایش یافته است. هم‌چنین در مورد بعد فرهنگی شاهد اختلاف ۶۲ مورد میان کتاب‌های قدیم و جدید هستیم که این اختلاف نشانگر این امر است که کتاب‌های نوتالیف زبان انگلیسی بیشتر به بعد فرهنگی هویت ملی پرداخته‌چه با استفاده از نام‌های ایرانی و چه موارد دیگر که پیش‌تر به تفصیل به آن‌ها پرداخته‌ایم. این بعد از هویت ملی دارای بیشترین میزان توجه نسبت به بقیه ابعاد است. اما بعد مذهبی و نمادهای ملی در کتاب‌های جدید با اختلاف بسیار کمی از هم مشاهده گردیدند ولی در کتاب‌های قدیم این اختلاف بسیار زیاد است و تقریباً می‌توان گفت بعد مذهبی به نسبت مورد کم‌مهری قرار گرفته است. بعد سیاسی و جغرافیایی نیز در کتاب‌های جدید بسیار بیشتر از کتاب‌های قدیم در میان کلمات و تصاویر کتاب‌ها قابل مشاهده است و در آخر در ارتباط با بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها یافته‌ها حاکی از آن است که در کتاب‌های قدیم هیچ‌گونه جایگاهی به این امر اختصاص داده نشده ولی علی‌رغم تخصصی بودن این بعد و سختی گنجاندن آن میان مطالب کتاب، در کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی در ۶ مورد شاهد حضور این مولفه از هویت ملی هستیم.

بر اساس مطالب فوق، نمودار شماره ۳ نشانگر مقایسه کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی از نظر میزان حضور مولفه‌های هویت ملی است.

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

نمودار ۳. مقایسه ابعاد هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی

اکنون با استفاده از نرم افزار SPSS به تحلیل آماری اطلاعات به دست آمده می‌پردازیم اطلاعات به دست آمده در جدول ۴-۱ تا ۴-۸ قابل مشاهده است. فرضیه صفر^۱ در محاسبات زیر نبود تفاوت میان کتاب‌های قدیم و جدید از نظر دارا بودن مولفه‌های هویت ملی در نظر گرفته شده است. آزمون خی دو^۲ جهت بررسی دقیق‌تر انجام شد و قابل توجه و سطح معناداری^۳ به دست آمده فرضیه صفر را انکار و رد می‌کند. در صورتی که تفاوت کمتر از ۰/۰۵ باشد قابل توجه و معنادار بوده و فرضیه صفر رد می‌گردد.

جدول ۴-۱: بعد ملی (National)

	Observed N تعداد مشاهده شده	Expected N تعداد مورد انتظار	Residual باقیمانده
۱	۳۱	۵۹.۰	-۲۸.۰
۲	۸۷	۵۹.۰	۲۸.۰
جمع کل	۱۱۸		

1. Null Hypothesis
2. Chi-Square Test
3. Assumption Significance (Asymp.Sig)

نتایج آزمون آماری

ملی National

خی دو	۲۶.۵۷۶
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۰

کتاب‌های دوره قدیم با فراوانی ۳۱ و کتاب‌های جدید با فراوانی ۸۷ دارای نمودهای بعد ملی هستند و تفاوت به دست آمده در آزمون خی دو که با فلش به آن اشاره شده است عددی کمتر از ۰/۰۵ است که در این صورت می‌توان گفت تفاوت به دست آمده مقدار قابل توجه و معناداری دارد. پس کتاب‌های جدید زبان انگلیسی نسبت به کتاب‌های قدیم با تفاوت معناداری بعد ملی را به نمایش گذاشته اند.

جدول ۲-۴: بعد فرهنگی (Cultural)

باقیمانده	تعداد مورد انتظار	تعداد مشاهده شده	
-۳۱.۰	۵۹.۰	۲۸	۱
۳۱.۰	۵۹.۰	۹۰	۲
		۱۱۸	جمع کل

(نتایج آزمون آماری)

خی دو	۳۲.۵۷۶
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۰

بعد فرهنگی در کتاب‌های قدیم ۲۸ مرتبه و در کتاب‌های جدید ۹۰ مرتبه در میان محتوای کتاب درسی یافت شد. با توجه به جدول فوق و معنی دار بودن عدد ۰/۰۰۰ که در حقیقت

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

نشان گر تفاوت میان این کتاب‌ها از نظر دارا بودن نمودهای بعد فرهنگی است، می‌توان به این نتیجه رسید که فرضیه صفر رد شده و کتاب‌های تازه تالیف با تفاوت معناداری نسبت به کتاب‌های قدیم به این مهم پرداخته اند.

جدول ۳-۴: بعد مذهبی (Religious)

Religious (بعد مذهبی)

	تعداد مشاهده شده	تعداد مورد انتظار	باقیمانده
۱	۸	۳۱.۵	-۲۳.۵
۲	۵۵	۳۱.۵	۲۳.۵
جمع کل	۶۳		

(نتایج آزمون آماری)

مذهبی	
خی دو	۳۵.۰۶۳
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۰

بعد مذهبی نیز در کتاب‌های قدیم فقط ۸ مرتبه ولی در کتاب‌های جدید ۵۵ مرتبه به صورت‌های متفاوت در میان محتوای کتاب به چشم خورد که توجه به عدد به دست آمده در جدول فوق (۰.۰۰۰) که کمتر از ۰/۰۵ و مقدار معناداری است، نشان می‌دهد میان کتاب‌های قدیم و جدید تفاوت معناداری را از نظر وجود نشانه‌های حضور بعد مذهبی شاهد هستیم.

جدول ۴-۴: بعد جغرافیایی (Geographical)

Geographical (بعد جغرافیایی)

	تعداد مشاهده شده	تعداد مورد انتظار	باقیمانده
۱	۹	۲۹.۰	-۲۰.۰
۲	۴۹	۲۹.۰	۲۰.۰
جمع کل	۵۸		

(نتایج آزمون آماری)

جغرافیایی

خی دو	۲۷.۵۸۶
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۰

همانگونه که در جدول ۴-۴ قابل مشاهده است، بعد جغرافیایی در کتاب‌های قدیم و جدید با تفاوت فراوانی ۴۰ به ثبت رسیده و عددی که با فلش به آن اشاره شده نیز نشانگر این موضوع است که میان کتاب‌های جدید و قدیم میزان قابل توجهی تفاوت از حیث وجود نشانه‌های بعد جغرافیایی به چشم می‌خورد.

جدول ۴-۵: بعد سیاسی (Political)

Political (بعد سیاسی)

	تعداد مشاهده شده	تعداد مورد انتظار	باقیمانده
۱	۲	۷.۵	-۵.۵
۲	۱۳	۷.۵	۵.۵
جمع کل	۱۵		

(نتایج آزمون آماری)

سیاسی

خی دو	۸.۰۶۷
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۵

در مورد بعد سیاسی نیز این مطلب صادق است و اطلاعات به دست آمده از تحلیل آماری مبنی بر قابل توجه بودن میزان تفاوت فراوانی‌های بعد سیاسی در میان محتوای کتاب‌ها دال بر رد شدن فرضیه صفر و وجود تفاوت معنادار میان کتاب‌های قدیم و جدید است. در حقیقت بعد سیاسی در میان محتوای کتاب‌های قدیم جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص نداده است ولی با توجه به ویژگی‌های این بعد، هم‌چنان با تفاوت قابل توجهی، کتاب‌های جدید زبان انگلیسی حاوی نشانه‌های مربوط به این مولفه از هویت ملی هستند.

جدول ۴-۶: بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها (Subcultures)

(بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها) Subcultures

باقیمانده	تعداد مورد انتظار	تعداد مشاهده شده
-	-	۰
.۰	۶.۰	۶
		جمع کل

بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها نیز از این قاعده مستثنی نیست. از آنجایی که وجود فراوانی صفر در نرم افزار در اجرای آزمون خی دو به منزله‌ی ثابت بودن متغیر تلقی میگردد لذا آزمون خی دو قابل اجرا نیست؛ ولی با توجه به تعداد فراوانی ثبت شده در جدول فوق، می‌توان به تفاوت قابل توجهی میان کتاب‌های قدیم و جدید از نظر دارا بودن این بعد از هویت ملی پی برد و علی‌رغم عدم حضور این بعد در کتاب‌های قدیم، کتاب‌های جدید زبان انگلیسی دوره اول متوسطه تا حد درخور توجهی به این مهم پرداخته‌اند.

جدول ۷-۴: نمادهای ملی (National Symbols)

National symbols (بعد نمادهای ملی)

	تعداد مشاهده شده	تعداد مورد انتظار	باقیمانده
۱	۲۶	۴۱.۰	-۱۵.۰
۲	۵۶	۴۱.۰	۱۵.۰
جمع کل	۸۲		

(نتایج آزمون آماری)

نمادهای ملی

خی دو	۱۰.۹۷۶
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۱

در آخر کتاب‌های قدیم با فراوانی ۲۶ و کتاب‌های جدید با فراوانی ۵۶ از نظر دارا بودن بعد نمادهای ملی دارای تفاوت معنادار ۰/۰۰۱ هستند. قابل توجه و معنادار بودن این تفاوت، فرضیه صفر را رد می‌کند و به وضوح گویای این امر است که تفاوت معناداری میان کتاب‌های قدیم و جدید از نظر گنجاندن نشانه‌هایی از نمادهای ملی در محتوای کتاب حاکم است و کتاب‌های جدید به مراتب بیشتر و دقیق‌تر به این موضوع مهم پرداخته‌اند.

جدول ۸-۴: مجموع فراوانی ابعاد هویت ملی (Total)

Total (مجموع)

	تعداد مشاهده شده	تعداد مورد انتظار	باقیمانده
۱	۱۰۴	۲۳۰.۰	-۱۲۶.۰
۲	۳۵۶	۲۳۰.۰	۱۲۶.۰
جمع کل	۴۶۰		

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

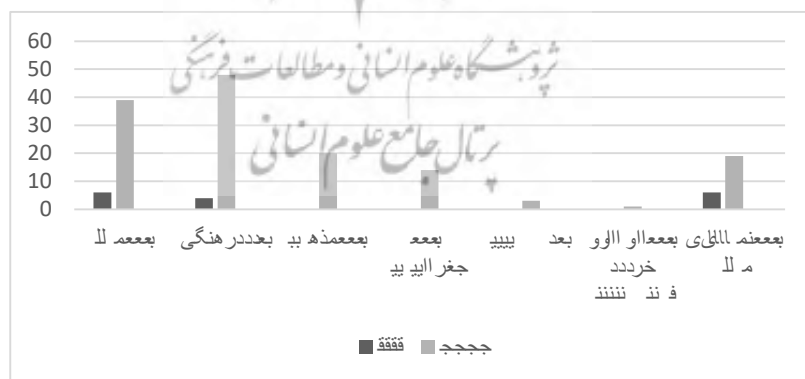
(نتایج آزمون آماری)

مجموع

خی دو	۱۳۸.۰۵۲
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	.۰۰۰

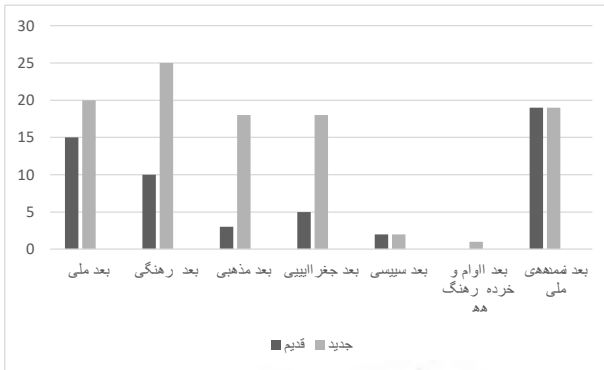
همانگونه که در نتایج به دست آمده از تحلیل اطلاعات در نرم افزار SPSS مشاهده می‌گردد، مقدار عددی مشخص شده با فلش در تک تک جداول دارای مقدار معنادار کمتر از ۰/۰۵ است. کمتر بودن این عدد در واقع دلیل واضحی برای رد شدن فرضیه صفر است. از آنجایی که فرضیه صفر به این صورت در نظر گرفته شده است که میان کتاب‌های قدیم و جدید از لحاظ فراوانی ابعاد هویت ملی تفاوتی وجود ندارد، لذا معنادار بودن مقدار عددی در جدول سبب رد فرضیه صفر شده که این مساله نشان می‌دهد بین کتاب‌های قدیم و جدید از نظر دارا بودن ابعاد و مولفه‌های هویت ملی تفاوت معناداری وجود دارد و با توجه به داده‌های آماری به دست آمده که در جداول ۱ تا ۳ ثبت گردیده است، کتاب‌های تازه تالیف از نظر حضور مولفه‌های هفت گانه هویت ملی مورد بررسی در پژوهش حاضر، نسبت به کتاب‌های قدیم غنی تر هستند.

در نمودارهای ۱-۴، ۲-۴ و ۳-۴ به تفکیک پایه به مقایسه کتاب‌های قدیم و جدید از نظر دارا بودن ابعاد هویت ملی پرداخته شده است.

نمودار ۱-۴. مقایسه ابعاد هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی-پایه اول

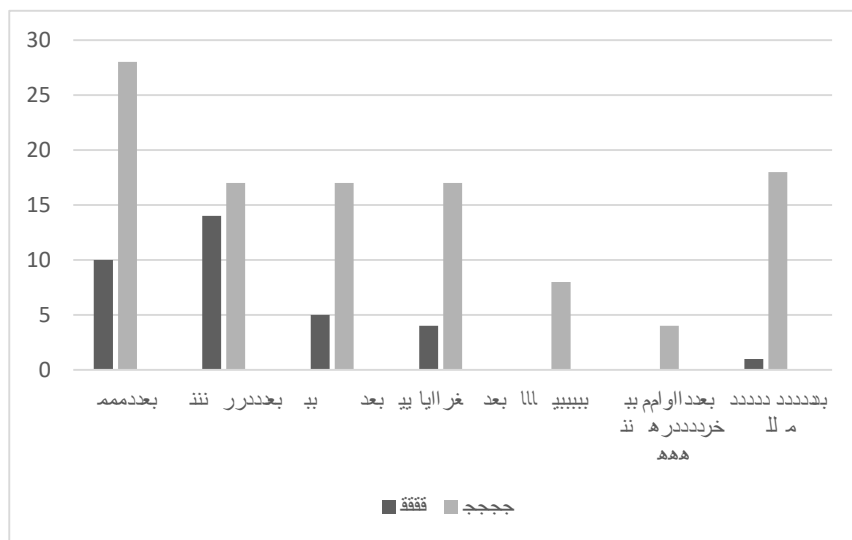
در پایه اول دوره راهنمایی قدیم ابعاد مذهبی، جغرافیایی، سیاسی و اقوام و خرده فرهنگ‌ها مورد بی‌مهری قرار گرفته‌اند. تفاوت بین این کتاب با کتاب جدید همین دوره و پایه به خوبی در نمودار ۱-۴ قابل مشاهده است.

نمودار ۲-۴. مقایسه ابعاد هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی-پایه دوم

آنچه در نمودار ۲-۴ مشاهده می‌گردد حاکی از آن است که بعد سیاسی و بعد نمادهای ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی پایه دوم (هشتم) در یک سطح قرار داشته و دارای فراوانی یکسانی هستند. بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها در میان محتوای کتاب دوره قدیم نمودی نداشته و دیگر ابعاد نیز با تفاوت معناداری در کتاب دوره جدید پایه دوم (هشتم) در میان مطالب کتاب گنجانده شده‌اند.

نمودار ۳-۴. مقایسه ابعاد هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید زبان انگلیسی-پایه سوم نمودار ۳-۴ نیز مانند نمودارهای فوق به خوبی نتایج به دست آمده از تحلیل آماری اطلاعات با نرم افزار را تایید می‌کند و نشان می‌دهد ابعاد ملی، فرهنگی، مذهبی، جغرافیایی و نمادهای ملی در کتاب زبان انگلیسی جدید پایه سوم با تفاوت معناداری نسبت به کتاب دوره قدیم همین پایه مورد تاکید مولفان قرار داشته است و ابعاد سیاسی و اقوام و خرده فرهنگ‌ها نیز علی‌رغم عدم حضور و نمود در کتاب‌های قدیم، در کتاب تازه تالیف زبان انگلیسی پایه سوم جایگاه خود را تا حد رضایت بخشی پیدا کرده اند.

نتیجه‌گیری

در راستای پاسخ به سوالات تحقیق می‌توان گفت که مولفه‌ها یا ابعاد هویت ملی از جمله بعد ملی، مذهبی، فرهنگی، سیاسی، جغرافیایی، اقوام و خرده فرهنگ‌ها و نیز نمادهای ملی، در قالب تصاویر، اسامی، جملات مکالمه و نیز تمرین‌های کتاب‌ها گنجانده شده و قابل مشاهده است. البته میزان و نحوه توزیع این مولفه‌ها در کتاب‌های دوره اول متوسطه، در پایه‌های هفتم، هشتم و نهم با کتاب‌های دوره راهنمایی قدیم در پایه‌های اول، دوم و سوم با یکدیگر تفاوت دارند. با توجه به مجموع فراوانی‌های ثبت شده در جدول شماره ۳، در دوره اول متوسطه، پایه هفتم

با فراوانی ۱۴۴، پایه هشتم با فراوانی ۱۰۳ و پایه نهم با فراوانی ۱۰۹ دربردارنده انواع مختلف نمادهای هویت ملی در قالب ابعاد هفت گانه هستند؛ و در دوره راهنمایی قدیم، پایه اول با فراوانی ۱۶، پایه دوم با فراوانی ۵۴ و پایه سوم با فراوانی ۳۴ حاوی نشانه‌های مرتبط با ابعاد هویت ملی هستند.

به طور کلی میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی دوره متوسطه اول رضایت بخش است و به نسبت کتاب‌های دوره راهنمایی قدیم تا حد قابل قبول و خوبی توانسته است به این امر مهم بپردازد و با اینکه هنوز می‌توان با اندکی تغییرات، کتاب‌های سه پایه را از حضور این ابعاد و مولفه‌ها غنی تر کرده و حضور بعد اقوام و خرده فرهنگ‌ها، بعد سیاسی و یا دیگر ابعاد هویت ملی که در این پژوهش به بررسی آن‌ها پرداخته شد را بیشتر و بهتر مورد توجه قرار داد؛ اما میزان توجه مولفان کتاب به مقوله هویت ملی و گنجاندن نمادهای آن جهت نهادینه سازی این موضوع مهم و اساسی در ذهن دانش آموزانی که برای اولین بار به صورت رسمی درس زبان انگلیسی را در فضای مدرسه فرامی گیرند، درخور توجه است.

از طرفی با توجه به وجود آموزشگاه‌های آموزش زبان انگلیسی و جذب مخاطب توسط این موسسات، و تاثیر غیرقابل انکار آن‌ها در روند تدریس و یادگیری زبان انگلیسی در مدارس، عناوین پژوهشی زیر جهت بررسی بهتر و دقیق تر موضوع پیشنهاد می‌گردد.

- بررسی میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی دوره دوم متوسطه و مقایسه آن با کتاب‌های دوره اول.
- بررسی کتاب‌های آموزشی مانند **Four corners** و یا **American English File series** از نظر دارا بودن ابعاد هویت ملی و مقایسه آن‌ها با کتاب‌های تازه تالیف زبان انگلیسی نظام رسمی آموزش و پرورش ایران.

با توجه به جایگاه نظام آموزش رسمی کشور و مسئولیت آن در قبال فرهنگ سازی جامعه، امید است شاهد بروز هرچه بیشتر و موثرتر این مفاهیم سازنده و مهم در محتوای درسی مدارس باشیم.

مقایسه میزان حضور مولفه‌های هویت ملی در کتاب‌های قدیم و جدید ...

منابع

- اسمیت، آنتونی دی. (۱۳۸۳). ناسیونالیسم: نظریه، ایدئولوژی، تاریخ، (ترجمه منصور انصاری). تهران: موسسه مطالعات ملی.
- امیری، منصوره؛ غفارثرم، رضا؛ کیانی، غلامرضا؛ اکبری، رامین. (۱۳۹۵). مجله علمی پژوهشی جستارهای زبانی، شماره ۳۳، ص: ۲۱۷-۲۳۷.
- بیرجندی، پرویز و همکاران (۱۳۹۱). انگلیسی اول راهنمایی. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.
- بیرجندی، پرویز و همکاران (۱۳۹۱). انگلیسی دوم راهنمایی. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.
- بیرجندی، پرویز و همکاران (۱۳۹۱). انگلیسی سوم راهنمایی. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.
- توسلی، غلام عباس؛ قاسمی، یارمحمد (۱۳۸۳). مناسبات قومی و رابطه آن با تحول هویت جمعی. مجله جامعه شناسی آن (۴)، ص: ۳۳-۵۳.
- جدیدی محمد آبادی، اکبر (۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی فارسی و علوم اجتماعی پایه ششم ابتدایی از حیث توجه به هویت ملی بر محور استانداردهای مصوب. پژوهش در یادگیری آموزشگاهی، ش ۱۱، ص: ۴۸-۴۱.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۷۹). تحلیل جامعه شناختی هویت ملی در ایران و طرح چند فرضیه. فصلنامه مطالعات ملی، ۲ (۵)، ص: ۱-۴۳.
- داوری، حسین؛ خیرآبادی، رضا؛ علوی مقدم، سید بهنام (۱۳۹۷). بازنمایی هویت ملی در کتاب‌های نو انتشار یافته زبان انگلیسی در نظام آموزش رسمی کشور. فصلنامه مطالعات ملی، ش ۷۵، سال نوزدهم، ش ۳، ص: ۹۸-۸۵.
- رضوانی، روح ... (۱۳۸۹). تحلیل محتوا، فصلنامه پژوهش، ۲ (۱)، ۱۵۶-۱۳۷.
- زاهد، سعید (۱۳۸۴). هویت ملی ایرانیان. راهبرد یاس، ش ۴.
- شیخاوندی، داور (۱۳۸۰). ناسیونالیسم و هویت ایرانی. تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
- عبداللهی، محمد (۱۳۸۹). هویت ملی در ایران، فراتحلیل مقاله‌های فارسی موجود. فصلنامه علوم اجتماعی، (۵۰)، ۱-۳۶.

علوی مقدم، سیدبهنام؛ داورپناه، زهرا. (۱۳۹۳). تحلیل محتوای مولفه‌های هویت ملی در کتب آموزش زبان فرانسه مقاطع راهنمایی، دبیرستان-پیش دانشگاهی. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ش ۵۲، ص: ۱۱۷-۱۳۲.

علوی مقدم، سید بهنام و همکاران (۱۳۹۷). زبان انگلیسی ۱. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.

علوی مقدم، سید بهنام و همکاران (۱۳۹۷). زبان انگلیسی ۲. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.

علوی مقدم، سید بهنام و همکاران (۱۳۹۷). زبان انگلیسی ۳. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.

قربانی، قدرت الله (۱۳۸۳). هویت ملی از دیدگاه استاد مطهری. فصلنامه مطالعات ملی؛ ۱۸، سال پنجم، ش ۲، ص: ۸۶-۶۳.

قیصری، نورالله (۱۳۸۳). هویت ملی: مولفه ها، چگونگی پیدایش و تکوین آن. فصلنامه مطالعات ملی، ۵، (۴)، ص: ۱۰۹-۸۹.

لطف آبادی، حسین؛ نوروزی، وحیده (۱۳۸۳). بررسی چگونگی نگرش دانش آموزان دبیرستانی و پیش دانشگاهی ایران به جهانی شدن و تاثیر آن بر ارزش‌ها و هویت دینی و ملی آنان. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، دوره ۳، ش ۹، ص: ۱۱۹-۸۸.

منصوری، علی؛ فریدونی، آزیتا (۱۳۸۸). تبلور هویت ملی در کتب درسی، محتوای کتاب فارسی دوره‌های ابتدایی، فصلنامه مطالعات ملی، ش ۳۸، ص: ۴۶-۲۷.

میرمحمدی، داوود (۱۳۸۳). گفتارهایی درباره هویت ملی در ایران. تهران: موسسه مطالعات ملی.

Akbari, R. (2008); Transforming lives: Introducing critical pedagogy into ELT classrooms, *ELT Journals*, VOL.62. No.3. P: 276-283.

BYRAM. Michael (2006). Languages et identités, Conférence intergouvernementale Langues de scolarisation: vers un Cadre pour l'Europe, Strasbourg, octobre.

Lukasz Kmiotek, (2017); Language proficiency and cultural identity as two factors of the acculturation process, *Journal of Psychology of language and communication*, vol.21.issue1. P: 192-214.

Smith, Anthony D. (1991) *National Identity*, London: Penguin Books.

Nyasha Grayman-Simpson, (2017); *The SAGE Encyclopedia of Abnormal and Clinical Psychology*. Chapter title: Cultural identity, SAGE Publications, Inc. P: 934-935.